

עבירת הריגה במשפט הפלילי

חוק העונשין מונה שלוש עבירות המתה: רצח, הריגה וגרם מוות ברשלנות. ההבדל המרכזי בין עבירת רצח לעבירת הריגה הוא בדרישה ל"כוונה תחילה" ביחס לתוצאות מצד הנאשם. במצבים בהם אדם הביא למותו של אדם אחר תוך קלות דעת, אדישות או כוונה ללא מאפייני הכוונה תחילה (קרי ללא תכנון מראש, שלא מתוך החלטה להמיתו ובהיעדר קנטור), הוא יואשם בעבירת הריגה, שהינה פחותה יותר מעבירת הרצח, ועונשו ייגזר לתקופה של עד 20 שנות מאסר. עו"ד אסף דוק מסביר אודות יסודות עבירה ההריגה ומרכיביה.

עבירות המתה - הריגה

החוק קובע כי אדם יורשע בהריגה במידה והוא גרם במעשה (או במחדל אסור) למותו של אחר. העונש לצידה של עבירה זו עומד על 20 שנות מאסר. העונש נגזר מתוקף היות המדינה יהודית ודמוקרטית המעמידה את קדושת החיים על נס ומכאן גם גזורה הענישה המחמירה אותה מצא לנכון המחוקק להשית על אדם המבצע עבירה זו.

בית המשפט העליון הגדיר לא אחת את קדושת החיים כ"ראש תכליות הענישה", וזאת כאשר בית המשפט גוזר את דינו של נאשם שהורשע בנטילת חיי אדם.

כאשר אדם מואשם בגרימת מותו של אדם אחר, חוק העונשין הישראלי מבדיל בין 3 עבירות המתה: עבירת הרצח, עבירת הריגה וגרימת מוות ברשלנות;

ההבדל בין הריגה לרצח

כדי שהמעשה יוגדר כרצח צריכים להתקיים שני תנאים:

יסוד נפשי - כוונה תחילה:

1. הנאשם התכוון למעשה (מרכיב "ההכנה").

2. אצל הנאשם התקבלה החלטה להמית את הקורבן (מרכיב "ההחלטה").

3. הקורבן לא התגרה בנאשם לפני קטילתו (אלמנט היעדר הקינטור).

יסוד פיזי - המעשה בפועל:

הנאשם גרם למותו של אדם על ידי פעולה ממשית.

עבירת הריגה

כאשר התנאים לא מתקיימים, אזי לא ניתן להאשים אדם ברצח אבל ניתן להאשים אותו בעבירת הריגה לפי סעיף 298 לחוק

העונשין, תשל"ז-1977. על מנת להאשים בהריגה יש להוכיח מודעות בפועל או עצימת עיניים, אך לא כוונה תחילה. הריגה מוגדרת בחוק הישראלי כגרימה למותו של יצור חי במעשה או במחדל.

על המדינה מוטלת החובה להוכיח כי התוצאה (מוות) קשורה בקשר סיבתי למעשה או המחדל המיוחסים לנאשם הספציפי. ההבדל המהותי בין הריגה לבין רצח בכוונה תחילה, הינו עוצמת היסוד הנפשי המתקיים אצל העבריין. בעת שעל מנת להרשיע בעבירת רצח יש צורך בהוכחת עובדת רצון הנאשם כי הקורבן ימות ורצונו היה מוגמר באשר להחלטה לעשות זאת, בעבירת ה'הריגה' המחוקק מסתפק בדרישת 'יסוד נפשי' מופחת.

בהתייחס לעבירת ההריגה, אדם יכול להיות מואשם בהריגה גם אם לא עשה מעשה אלא נהג בחוסר מעש או במחדל של אי מילוי חובה המוטלת עליו במסגרת החוק.

קו הגבול המבדיל בין רצח ובין הריגה איננו מובהק ולעיתים בעייתי לצורך יצירת איבחון בין השניים. ישנם מקרים בהם ישנו קושי ממשי להגיע לידי הקביעה באם במקרה ספציפי נעברה עבירה של רצח או באם המדובר בהריגה. במקרים שונים התביעה עשויה להחליט על הגשת כתב אישום שבו סעיף האישום הוא רצח למרות שהיא לא משוכנעת כי אלה הם פני הדברים בפועל. ההכרעה בסוגיה במקרים אלה מגולגלת לפתחו של הרכב השופטים היושב בדין לצורך הכרעה.

תנאי נוסף לצורך ביסוס עבירת ההריגה הינה: מודעות בפועל. הכוונה היא שהנאשם ידע מהן התוצאות האפשריות של מעשיו ולמרות האפשרות לתוצאה זו בחר לנהוג כפי שנהג. המודעות צריכה להיות כזו המעידה כי הנאשם היה מודע לאפשרות של גרימת מוות. נציין כי גם אם הנאשם לא היה מודע באופן מפורט לתוצאות האפשריות אלא המדובר בידעה כללית בלבד או כזו הנמנעת בידועין מברור האפשרות על ידו - עדיין מדובר במודעות בפועל והיסוד הנפשי בעבירת ההריגה מתקיים הלכה למעשה.

העונש בעבירת הריגה בא לבטא את החומרה ואת התוצאות הקשות הנגרמות בגין ביצועה. גם בפועל, ככל שהנסיבות חמורות יותר, כך העונש מוצא ביטוי לחומרה בהתאם. במקרים בהם המעשה הביא לאובדן חיי אדם בפועל, נקבע על ידי בית המשפט כי התוצאה הבלתי נסבלת בחומרתה חייבת לבוא לידי ביטוי גם בענישה חמורה. לאור המתואר, נסיבות אישיות וגורמים הבאים להקל על נאשם במשפט הפלילי יוכלו להמתיק את גזר הדין במקרים של עבירת ההריגה, באופן שולי.

דוגמא קלאסית להתקיימות יסודות עבירת ההריגה מתעוררת לצער כולנו לרוב תחת נסיבות של מוות בכבישים. כך למשל אדם הנוהג את רכבו במהירות של 100 קמ"ש במקום ובתנאים הקובעים מהירות מקסימלית פחותה בהרבה של 50 קמ"ש. כאשר פוגע רכבו של הנהג באדם ההולך לתומו ומביא למותו משכך, יואשם נהג הרכב בהריגה מאחר ו'היסוד הנפשי' הינו מסוג 'אדישות' או 'קלות דעת' באשר לקרות תוצאת המוות.

על פי ההלכה הפסוקה כאשר בית המשפט נדרש לגזור את דינו של עבריין בפשע מסוג הריגה, לא מדובר במהלך של נקמה אלא בגזר דין שבא לבטא את ההסתייגות החברתית והממסדית מהמעשה.

רוב הבעיות אשר מתעוררות בחקיקה הקיימת, טמונה בעובדה שהיא כוללת בתוכה מבנה של שלוש דרגות אחריות בלבד כאשר כל המקרים אמורים או צריכים להתאים למבנה המוגבל הקיים: **רצח (המתה בכוונה תחילה), שבצדו מאסר עולם חובה; הריגה (המתה תוך כדי צפייה בפועל של התוצאה), שדינה עד 20 שנות מאסר; וגרימת מוות ברשלנות, שדינה עד שלוש שנות מאסר.** כתוצאה מכך, עבירת ההריגה כוללת תחת מקשה אחת, מצד אחד, מקרים של המתה בכוונה ספונטנית והמתה באדישות ומקרים של המתה בתאונות, שבהם קיווה הנאשם שהתוצאה לא תתרחש, המהווים הלכה למעשה סוג של גרימת מוות ברשלנות.

הרפורמה בחקיקה בעבירות המתה

לאחרונה במהלך חודש מרץ 2014, אושרה במסגרת וועדת שרים לענייני חקיקה הצעת חוק של שרת המשפטים, ציפי לבני, המהווה רפורמה מקיפה בתחום עבירות ההמתה אשר תיצור מדרג חדש ומפורט יותר מהקיים כיום, לצד ענישה מובחנת.

על פי המתווה המוצע, עבירת הרצח תעמוד במרכז עבירות ההמתה, כאשר היא תוגדר כהמתה שמתאפיינת בכוונה או באדישות לתוצאה, ועונשה המירבי יהיה מאסר עולם.

לצידה תוגדר עבירת רצח בנסיבות מחמירות, שלה ייקבע עונש חובה של מאסר עולם.

בנוסף, תוגדר עבירה חדשה אשר מהווה הלכה למעשה את המקבילה לעבירת ההריגה הקיימת כיום: המתה בנסיבות של אחריות מופחתת, שבה העונש המירבי יהיה 20 שנות מאסר בפועל. תחת הגדרה זו יפלו מקרים בהם למרות יסוד הכוונה או האדישות, אשמתו של המבצע פחותה ולכן לא יואשם ברצח תחת אותן נסיבות.

עוד תיקבע עבירת המתה בקלות דעת, שלצידה עונש של עד 12 שנות מאסר בפועל. בכך למעשה תפוצל עבירת ההריגה הקיימת להמתה באדישות, שתיכלל תחת רצח, וההמתה בקלות דעת.

בנוסף, תיקבע עבירת גרימת מוות ברשלנות בנסיבות מחמירות לצד העבירה הקיימת כיום של הריגה ברשלנות, שלצידה עונש מאסר של עד חמש שנים, כמדרגת ביניים נוספת בין המתה בקלות דעת לגרימת מוות ברשלנות.

שיקולי ענישה במסגרת עבירה ההריגה

במסגרת החקיקה כיום נשאלת השאלה מתי ובאיזה נסיבות תינתן הקלה בענישה לאחר הריגה -

התשובה לשאלה זו נעשה תוך מתן מענה והתחשבות בנסיבותיו הקונקרטיים של המעשה.

במסגרת השיקולים הרלבנטיים בית המשפט בוחן את הנסיבות כדלקמן (יודגש, כי אין המדובר ברשימה סגורה ומוגבלת):

1. נסיבות חייו של העבריין
2. עברו הפלילי
3. האם הובעה חרטה על המעשה
4. נסיבות העבירה הקונקרטית (האם היו אלמנטים של הגנה עצמית, קינטור וכד')
5. שיקולי שיקום מסוגים שונים,
6. האם הנאשם ניהל הליך הוכחות או הודה וחסך זמן שיפוטי יקר

לאור הרפורמה המוצעת המפורטת יותר, ניתן להניח שיהיה בידי הערכאות ורשויות התביעה בעתיד יותר כלים להתאים מקרים עם נסיבות קונקרטיות שונות למידרג רחב, התואם במסגרת ההתמודדות המשפטית עם סוגיות בעבירות המתה, כפי שהם באים לידי ביטוי בפועל בשטח. בכך, יתוקנו מספר עיוותים הקיימים כיום במסגרת החקיקתית בעבירות ההמתה. עד אז, ימשיכו שיקולים שונים שאינם בהכרח עניינים ונוגעים לעבירה עצמה להכתיב את הקביעה באם נאשם בעבירת המתה יואשם בהריגה או באחת משתי האופציות האחרות הקיימות כיום בחוק.

חוק ההמתה החדש - מעתה עבירות ההמתה מחולקות לארבע דרגות חומרה שונות

ביולי 2019 נכנס לתוקף חוק עבירות ההמתה במסגרתו חולקו עבירות ההמתה לארבע דרגות: רצח בנסיבות מחמירות, רצח, המתה באחריות מופחתת והמתה מתוך קלות דעת. דירוג עבירות ההמתה נועד לאפשר לבתי המשפט להפעיל שיקול דעת ולהביא להלימה בין חומרת העבירה ונסיבותיה לבין העונש.

החוק החדש נולד בעקבות הקושי שעוררה עבירת הרצח בעבר בשל היותה רחבה יתר על המידה מחד גיסא, וצרה יתר על המידה מאידך גיסא. עבירת הרצח, כפי שהייתה ופורשה בעבר, לא חלה על מעשים שחומרתם רבה וראוי היה לתייגם בדרגת החומרה העליונה של עבירות ההמתה, ומנגד היא חלה על מעשים שמבחינת חומרתם לא ראוי היה לתייגם כרצח.

לפיכך, הוחלט כי נדרש שינוי יסודי ובנייה מחדשת של עבירות ההמתה. החוק החדש מאפשר לבתי המשפט להרשיע אדם ברצח ולגזור עליו מאסר עולם גם על מקרה שבו לא ניתן היה להוכיח כוונה להמית את הקורבן מראש מצידו משום שהתייחס "באדישות" לאפשרות שתוצאת מעשיו תהא הריגת אדם.

אחד השינויים המרכזיים בחוק החדש הוא ביטול מבחן הכוונה תחילה. עד היום, כדי להרשיע נאשם ברצח התביעה נדרשה להוכיח "כוונה תחילה" ביחס לתוצאות מצדו. בהתאם למדרג החדש, מעתה התביעה תידרש להוכיח רק שההמתה נעשתה או מתוך כוונה או מתוך אדישות לתוצאות כדי לקבוע שמדובר ברצח.

המצב כיום בעקבות החוק החדש		המצב בעבר	
העונש	העבירה	העונש	העבירה
מאסר עולם חובה	רצח בנסיבות מחמירות	מאסר עולם חובה	רצח
מאסר עולם כעונש מרבי	רצח (מתוך כוונה או אדישות)		

עד 20 שנות מאסר. כאשר מדובר בהמתה לאחר התעללות חמורה ומתמשכת - עד 15 שנות מאסר	המתה באחריות מופחתת	עד 20 שנות מאסר	הריגה
עד 12 שנות מאסר	המתה בקלות דעת		

חשיבות איכות הייצוג המשפטי בהתמודדות עם חשד או אישום בהריגה

בכל מקרה ובו אתם נחשדים או מואשמים בעבירת הריגה, יש להיעזר בעו"ד פלילי מנוסה שיידע כיצד לנווט בין האפשרויות השונות שהחוק מאפשר לו. החקירה היא השלב הראשון בהליך הפלילי. לפעמים האמת היא פתלתלה ומעורבות האדם אינה כפי שהוא סבור מראש. החוקרים ינסו למשוך אותו במילים, לשכנע אותו על מעורבותו ולאסוף עדויות וראיות. זכור, כל אמירה, תגובה או הודאה בזמן החקירה - גורליים להמשך ההליך הפלילי נגדך. משכך, כל מה שתאמר בחקירתך עשוי לשמש נגדך בבית המשפט, ומה שהיית אמור לציין במהלך החקירה ולא ציינת - **לא תוכל לטעון במועד מאוחר יותר**, שכן ידובר בגרסה כבושה שמשקלה הראייתי נמוך למדי לדעת בתי המשפט.

הדין הפלילי סבוך, מורכב ומאפשר טווח פעולה רחב. כמעט כל אחד מהשלבים בהליך הפלילי יכול להוות שלב יציאה ממנו ולהיפך, מניעת יציאה ממנו. שלב היציאה יכול להיות בגלל הוכחה שאכן לא התבצעה עבירה, אך גם תודות לכשלים בירוקרטיים וביצוע כושל או לא חוקי של אחד מהשלבים שנסקרו לעיל. נוסף כל כך, יש לדעת כי רף ההתייחסות של החוק לסעיפים שונים באותו תחום הן שונות לחלוטין ודבר זה משפיע על העונש המוטל על הנאשם.

היועצות בעו"ד פלילי הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך המנהלי או המשפטי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך ביעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שיייע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

משרדנו מספק ייעוץ וייצוג משפטי לחשודים ונאשמים בהליכים פליליים, לרבות בעבירות המתה, מזה תקופה ארוכה ובכך שומר נאמנה על הזכויות והאינטרסים שלהם תוך לחימה עיקשת, רציפה ובלתי מתפשרת במנגנונים השונים עד לכיבוש היעד לשביעות רצונם. במידה וזומנת לחקירה במשטרה או הוגש נגדך כתב אישום בגין הריגה - פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או [השאר פרטים](mailto:shar@prtsim.com) ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה

28/07/2021

077-5006206

052-6885006

עבירת הריגה במשפט הפלילי

בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.